

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 13. De Ritu Graecorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

Ad Sextam, Deus in nomine tuo, Feci iudicium, Mirabilia, Justus es Domine. Ad Nonam, Lauda anima mea Dominum, Letatus sum, Ad te levavi oculos meos, Nisi quia Dominus.

Ad Vesperas nullos concinunt Psalmos, sed dicto *Dominus sit semper vobiscum* cantant laudem unam, sonum unum, Antiphonam unam, semperque singulis præmittunt salutationem. Sequitur alia laus, tum Hymnus, supplicatio, Capitulum, *Pater noster*, benedictio: item alia laus, quæ dum cantatur incensatur Ecclesia: demum recitata Oratione, sive Collecta diei finiuntur Vesperæ.

Completorium initium sumit à Psalmo *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Mox dicuntur tria *Alleluja*, & in Quadragesima *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*. Sequitur alius Psalmus, iterumque ter *Alleluja*: deinde alius Psalmus *Qui habitat*. Huic succedit alius Psalmus, & alter Hymnus: tum Versus, supplicatio, *Pater noster*, & benedictio. Dicta tandem Antiphona *Salve Regina* cum Versu, & Oratione absolvitur Completorium.

§. XII.

De aliis quibusdam ritibus Ecclesie Latinae.

Præter hætenus descriptos ritus de aliis quoque Latinis Ecclesiis agendum foret, quæ & proprio utuntur Breviario, & singulari inter cæteras religione, ac dignitate præminent. Multi enim Episcopatus in Gallia, & in Belgio sunt, multi in Germania, & quidam etiam in Hispania, qui proprio ac peculiari ritu Domino Deo laudes persolvunt. Sed quoniam ab his quos jam descripsimus, maximè autem à Romanis vix discrepant, tum in psalmodum distributione, tum in numero lectionum, tum in ipsa Officii methodo, ac ordinatione, superfluum existimavi singularem de illis tractationem instituire. Nam præter quædam nihil novi in ipsis occurrit. Psalterii divisionem eam Gallicæ Ecclesiæ ac Germanicæ, itemque Belgicæ, ac Hispanicæ sequuntur, quam Romana tenet Ecclesia, exceptis Psalmis qui horæ primæ deferuntur, in quorum distributione cum eo ritu ferè omnes conveniunt, quæ Officio Prædicatorum, vel Lugdunensis Ecclesiæ supra assignavimus. Ecclesia Bisuntina, quæ est Sequanorum Metropolis, habet hoc proprium, quod in secundis Vesperis solemnitatibus, nec Capitulum, nec Hymnum dicit, sed pro Capitulo *Alleluja* cum

Versu, pro Hymno quendam profam modulatur: in magnis item solemnitatibus bis Canticum *Magnificat* repetit, variis intermixtis Antiphonis. Toletani ante Matutinum recitant flexis genibus Antiphonam *Ave Regina celorum* cum Collecta: tum Psalmos Graduales, & horas B. Virginis præmittunt exceptis festis. Sed hæc minutiora sunt, & prætermittenda, cum notabile discrimen in sacris precibus non constituunt.

§. XIII.

De ritu Græcorum.

AB Ecclesia Occidentali ad Orientalem transeo: à Latino ad Græcum idioma. Vox quidem dissona, ut loquitur Hieronymus, sed una Religio. Sunt autem Græcorum ritus in omnibus Ecclesiis, & Monasteriis Orientalibus similes, exceptis paucissimis observationibus, quæ licet modici momenti sint, diversis tamen Typicis nomen dederunt: est enim Typicon S. Sabæ, Studitarum, Montis sancti, quæ quidem Typica varietatem potius Monasticarum constitutionum, quam sacrorum rituum continent. Psalterium dividunt Græci in viginti *καθίσματα*, quasi sedes, & pausas, sive stationes, quia dum bini, & bini ad recitandum accedunt, illis stantibus cæteri sedent. Quodlibet Cathisma sive pluribus, sive paucioribus constat Psalmis, in tres partes distinguitur per Versum *Gloria Patri*: imò Cathisma 17. quod unicum habet Psalmum 118. eadem distinctione in tres sectiones dividitur. A Dominica in Albis usque ad Dominicam post octavam Exaltationis S. Crucis, quæ die 14 Sept. à Græcis solemniter celebratur, totum psalterium semel in hebdomada percurrunt hoc modo. Die Sabbati in Vesperis dicunt primum Cathisma. Die Dominico in Matutino secundum, & tertium. Feria secunda in Matut. 4. & 5. In Vesp. 6. Feria tertia in Matut. 7. & 8. In Vesp. 9. Feria quarta in Matut. 10. & 11. In Vesp. 12. Feria quinta in Matut. 13. & 14. In Vesp. 15. Feria sexta in Matut. 19. & 20. In Vesp. 18. Sabbato in Matut. 16. & 17. A Dominica post octavam Exaltationis usque ad Dominicam in Quinquagesima eundem ordinem servant in Psalterio legendo, nisi quod feria secunda, tertia, quarta, & quinta semper in Vesperis legunt Cathisma 18. & ea Cathismata, quæ Vesperis horum dierum assignata erant, adjiciuntur Matutino: & Matutino diei Do-

z. Hier. ep. 17.

Dominicæ superadditur Cathisma 17. A Quinquagesima usque ad Feriam quartam Dominicæ Palmarum bis in hebdomada Psalterium recitant. Die Sabbati ad Vesperas legunt primum Cathisma. Die Dominica ad Matut. 2. 3. & 17. Feria secunda ad Matut. 4. 5. & 6. Ad Tertiam 7. Ad Sextam 8. Ad Vesp. 18. Feria tertia ad Matut. 9. 10. & 11. Ad primam 12. Ad Tertiam 13. Ad Sextam 14. Ad Nonam 15. Ad Vesp. 18. Feria quarta ad Matut. 16. 19. & 20. Ad Primam primum. Ad Tertiam secundum. Ad Sextam 3. Ad Nonam 4. Ad Vesp. 18. Feria quinta ad Matut. 5. 6. & 7. Ad Primam 8. Ad Tertiam 10. Ad Sextam 11. Ad Nonam 12. Ad Vesp. 18. Feria sexta ad Matut. 13. 14. & 15. Ad Tertiam 19. Ad Sextam 20. ad Vesp. iterum 18. A feria quarta Dominicæ Palmarum usque ad Dominicam in Albis exclusivè non legunt Psalterium, nam ista cathismata omittunt, quæ solent adungi Officio jam ex quibusdam Psalmis, & Orationibus constituto. Omnia verò Cathismata aliquando ex octo, vel novem Psalmis, aliquando ex paucioribus constant, excepto 17. quod, ut dixi, unicum habet Psalmum *Beati immaculati in via.*

2. Totum Officium dividunt Græci in Nocturnum quod *usque ad lucem* vocant, id est Officium mediæ noctis, Matutinum, Laudes, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, Completorium: quibus additur Typicon, quod loco Missæ recitari solet.

Nocturnum sic incipit. *Benedictus Deus noster nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Rex celestis, consolator spiritus veritatis, qui ubique es, & replet omnia, thesaurus bonorum, & vite largitor: Veni, & inhabita nos, & munda nos ab omni macula, & salva bone animas nostras.* Sequitur Trisagion, videlicet, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis miserere nobis: & dicitur ter Gloria Patri. Sanctissima Trinitas miserere nostri, domine dele peccata nostra, domine parce iniquitatibus nostris, sancte visita, & medere infirmitatibus nostris propter nomen tuum. Kyrie eleison, ter Gloria Patri. Quoniam tuum est regnum, & virtus, & gloria Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum Amen. Kyrie eleison duodecies. Gloria Patri. Venite adoremus Regem nostrum Deum. Venite adoremus Christum Regem nostrum Deum. Venite adoremus, & prociadamus coram ipso Domino Jesu Christo, & Deo nostro. Hoc initium est omnibus*

horis commune, si dicantur separatim: sin autem simul recitentur, illa Officia quæ adjunguntur ab illis versiculis incipiunt, *Venite adoremus.* Deinde Noct. ita prosequuntur. Dicunt *Psalm. 50. Miserere, & integrum Ps. 118. Beati immaculati in via. Credo in unum Deum, Trisagion, Troparia consueta, & præscripta. Kyrie eleison quadragesies, cum solitis Orationibus. Tum sequitur secunda pars Nocturni. Venite adoremus ter, ut supra, Ps. 120. Levavi oculos meos, & 133. Ecce innotet Trisagion, Troparia pro defunctis, & dimisso Nocturni cum præcationibus pro vivis, & eorum necessitatibus specialiter expressis, & pro defunctis. Hic accedit petitio veniæ, & absolutio Sacerdotis, seu Archimandritæ, aut alterius Præpositi Monachorum. Die Sabbati loco psalmi *Beati immaculati* dicuntur psalmi sequentes, *Te decet Hyminus usque ad Deus in adiutorium invocativè, videlicet à 64. usque ad 69. Dominica die Nocturnum peritus diversum est. Post commune principium dicitur *Ps. Miserere.* Tum Odarium de sanctissima Trinitate, quod novem odis constat, sicut cætera omnia Odaria: secunda tamen ode non canitur Trisagion Troparia consueta, Litania pro variis indigentibus, Petitio veniæ, absolutio, & præcationes pro vivis, eorumque necessitatibus.**

Ad Matutinum præmissis initio præscripto dicuntur Psalmi 9. & 120. *Exaudiat & Domine in virtute sua.* Mox Trisagion cum Tropariis, & Litania Sacerdotis. Tum psalmi sex, nempe 3. *Domine quid multiplicati sunt, 37. Domine ne in furore, 62. Deus Deus meus ad te de luce vigilo, 87. Domine Deus salutis meæ, 102. Benedic, & 142. Domine exaudi.* Sequitur Litania magna Sacerdotis. Canitur deinde *Deus Dominus & illuxit nobis, seu Alleluja pro diversitate temporum, Troparia, & debita Cathismata Psalterii, Psalmus 50. Miserere, & post ipsum aliqua Odaria. Tum Magnificat addendo post quemlibet versiculum glorificationem B. Virginis Mariæ. In festis autem solemnioribus non Magnificat, sed quædam alia cantantur, & in aliquibus festivitatibus sufficit ode nona, quæ semper sine ulla exceptione B. Virginis laudes continet.*

Laudes immediatè junguntur Matutino, ideoque incipiunt sine prævis orationibus, sed post Exapostilarion, sive dimissorium canitur omnis spiritus laudet Dominum. Sequuntur Psalmi 148.

Laudate Dominum de cælis, 69. *Deus in adiutorium*, & 108. *Deus laudem meam ne tacueris*, inferferendo ultimi Pf. Versiculis Stichiria diversa pro dierum diversitate. Additur *Gloria in excelsis* totum cum orationibus: Tum Litanias, & Stichiria cum quibusdam Versiculis: & post *Gloria Patri* cum Stichirio cantatur Versiculus *Bonum est confiteri Domino*. Demum Trisagion, Troparion, Litanias, & finis.

Ad Primam post initium dicuntur Psalmi 5. *Verba mea auribus percipe*, 89. *Domine refugium*, & 100. *Misericordiam*, & *judicium*. Deinde Troparia pro temporis exigentia, & nonnulla quæ nunquam mutantur, Trisagion, Contacion quod est brevissimus modulus, *Kyrie eleison* quadraginta vicibus, Orationes, & finis.

Ad Tertiam, Sextam, & Nonam idem ordo servatur, sed Psalmi diversi sunt, & diversæ Orationes. Psalmi Tertiæ sunt 16. 24. & 50. *Exaudi Domine justitiam meam*, *Ad te Domine levavi animam meam*, & *Miserere*. Sextæ 53. 54. & 90. *Deus in nomine tuo*, *Exaudi Deus orationem*, & *Qui habitat*. Nonæ 83. 84. & 85. *Quam dilecta*, *Benedixisti*, & *Inclina*. Caterum præter horas sunt quoque officio, quæ Mezoriam nuncupantur. Mezorium primæ horæ post initium à Trisagio sumptum habet Psalmos 45. 91. & 92. *Deus noster refugium*, *Bonum est confiteri*, & *Dominus regnavit decorem indutus est*. Sequitur Trisagion, & post ipsum Troparia, tum *Kyrie eleison* triginta vicibus, Orationes, & finis. Similiter procedunt reliqua Mezoriam, sed Psalmos & Orationes peculiare habent. Mezorium horæ tertie his constat Psalmis 29. 31. & 60. *Exaltabo te Domine*, *Beati quorum*, *Exaudi Deus deprecationem meam*. Sextæ 55. 56. 59. *Miserere mei Deus quoniam conculcavit me homo*, *Miserere mei Deus miserere mei*, *Deus in adiutorium meum intende*. Nonæ 83. 84. 85. ut supra ad Nonam.

Typicon ita incipit. *Benedic anima mea Dominum*: *Benedictus es Domine*: sequuntur Psalmi 101. & 145. *Benedic anima mea Dominum*, & *Lauda anima mea Dominum*. Tum Canticum de Verbo incarnato. Octo beatitudines cum Tropariis, aut Stichiriis, Epistola, & Evangelium. Preces cum glorificatione sanctissimæ Trinitatis, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, *Credo in unum Deum*. Oratiuncula deprecatoria *Pater noster*. Contacia. *Kyrie eleison* duodecies. Oratio ad sanctissimam Trinitatem. Psalmus 33. *Benedicam Dominum in omni tempore*, & finis.

Ad Vesperas post consuetum initium dicitur

Psalmus 103. *Benedic anima mea Dominum*: Tum Litaniam magna. Postea Psalterium, mox Psalmi 140. *Domine clamavi ad te*, 141. *Voce mea ad Dominum clamavi*, 129. *De profundis*, 119. *Laudate Dominum omnes Genes*: Versibus autem duorum Psalmorum posteriorum intermiscetur stichiria, Sequuntur Versiculi, Prophetiæ, Litaniam, Orationes, Psalmus 122. *Ad te levavi oculos meos* cum stichiriis. Diebus Sabbati, & in primis Vesperis solemnitatum loco præfati Psalmi alii Versiculi adhibentur. Demum *Nunc dimittis*, Trisagion, Troparion, Litaniam, & finis.

Completerium, quod à Græcis *ἁπλοῦς* dicitur, quia post cœnam persolvi solet, triplex est pro temporum diversitate. Aliud est parvum, aliud medium, aliud magnum. Completerium parvum præmissio principio habet Psalmos 50. *Miserere*, 69. *Deus in adiutorium*, & 142. *Domine exaudi*. Sequitur *Gloria in excelsis* cum Orationibus. Tum Odarium, Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, Oratio ad Deum, Oratio ad B. Virginem, alia Oratio ad Deum, & finis cum petitione veniæ, absolutione, & precationibus pro vivis, & defunctis. Completerium medium post initium habet Psalmum *Qui habitat*, tum Canticum *Isaiæ Nobiscum Deus*, postea Troparia, *Credo in unum Deum*, Invocationes B. Virginis, Angelorum, & Sanctorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, & Orationem. Mox ter *Venite adoremus*, Psal. 50. 69. & 142. *Gloria in excelsis*, & reliqua, ut in parvo Completerio. Completerium magnum in tres partes distinguitur. Prima pars post initium constat Psalmis 4. *Cum invocarem*, *Domine ne in furore*, 12. *Usquequo*, 24. *Ad te Domine*, 30. *In te Domine speravi*, & 90. *Qui habitat*. Sequitur Canticum *Isaiæ Nobiscum Deus*, Troparia, *Credo in unum Deum*, Invocationes B. Virginis, Angelorum, & Sanctorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, & Oratio. Secunda pars incipit à Versu *Venite adoremus* ter: deinde dicuntur Psalmi 50. & 101. *Miserere*, & *Domine exaudi*. Tum Oratio Manasse Regis Judæorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie*, & Oratio. Tertia pars post *Venite adoremus* ter, habet Psalmos 109. & 142. *Dixit Dominus Domino meo* & *Domine exaudi*: deinde *Gloria in excelsis*, & reliqua, ut in parvo Completerio. Atque hi sunt ritus, quibus communiter utuntur Græci: sunt tamen aliqua quæ pro ratione temporum immutantur. Officium enim hebdomadæ Paschatis diversum est & brevissimum, Officium Quadragesimæ solito longius,

Y y y y

longius,

longius, & alia multa sunt, quæ sigillatim describi non possunt: & si quis ea exactius scire desiderat, Typicæ consulere debet. Porro Græci ritus nullibi exactius observantur, quàm in Monte sancto, quem Geographi Athon vocant. Degunt in eo multa millia Monachorum in diversis Monasteriis, estque in tanta apud Græcos sanctimoniam æstimatione, qua Roma apud nos. Mons adeo elatus est, inquit Pomponius Mela, ut credatur altius surgere, quàm unde imbres cadunt. Longitudo ejus trium dierum, latitudo dimidii diei iter habere dicitur, estque in Macedonia. Sunt autem ritus Græcorum antiquissimi à sanctis Patribus Sabba, Charitone, Euthymio, & aliis sapientissimè ordinati. Successu verò temporis multa addita, & mutata sunt, ut docet vir doctissimus, & horum rituum peritissimus Leo Alatius l. 3. de consensu Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ c. 13. & in Dissertatione de libris Ecclesiasticis Græcorum. Atque hinc factum est, ut Græcanica officia in ingentem molem excreverint.

§. XIV.

De ritu Græco Monachorum Cryptæ ferratæ Ordinis S. Basilii.

Monasterium Cryptæ ferratæ in agro Tusculano ritus habet à communi usu Græcorum in nonnullis differentes, quod quidem discrimen licet essentialè non sit, vel magni momenti, libet tamen eisdem hic seorsim describere, prout ab illo Monasterio mihi transmissi sunt, ad uberio-rem Officii Græci cognitionem. Psalterium dividunt in 20. Cathismata, ut supra: & singulorum ficiorum hæc series est.

Nocturnum sive *μεσσηνιων* certis tantum diebus, recitant, ut in Adventu Domini, & in Quadragesima, aliisque paucis inter annum diebus.

Ad Matutinum sic procedunt. Hebdomadarius accepta benedictione à Superiore sic incipit: *Benedictum Regnum Patris, & Filii, & Spiritus sancti nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.* Respondet Chorus, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quo Versu bis repetito statim dicunt, Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Deinde dicunt hos Psalmos, *Domine quid multiplicati sunt, Domine ne in furore tuo, 2. Deus Deus meus ad te de luce vigilo, & in fine Psalmi addunt, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen. Alleluja ter, Gloria tibi Domine, & iterum ter*

Alleluja. Tunc psallunt alios tres Psalmos *Domine Deus salutis meæ. Benedic anima mea Dominum, 1. & Domine exaudi, 142. Gloria Patri,* cum reliquis ut supra. Isti sex Psalmi semper iidem recitantur ad Matutinum. Adduntur Cathismata, quæ priusquam persolvant, nonnullas prætermittunt preces, quas Irenicæ, id est pacificatorias vocant, quia ad pacem implorandam illas effundunt. Mox dicunt Orationem *Gratias agimus tibi Domine Deus noster,* post quam canit Hebdomadarius idem repetente choro, *Deus Dominus, & illuxit nobis, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Iterum Hebdomadarius, *Confite- mini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus.* Respondet Chorus, *Deus Dominus, & illuxit nobis.* Hebdomadarius, *Circumdantes circumdederunt me.* Succinit Chorus, *Deus Dominus: & sic per plures Versiculos.* His expletis dicunt Orationem currentis diei sub nomine Troparii, & iterum aliam Orationem, tum versiculos quosdam graduales, atque Evangelium diei. Post Evangelium recitant Psalmum 50. *Miserere: & si fuerit dies Dominicus sequitur Hymnus de resurrectione, alioquin dicitur alia Oratio.* Sequuntur deinde lectiones currentis diei, quas vocant Canones, & constant novem lectionibus: quælibet autem lectio vocatur ode constans quibusdam Tropariis. Ante nonam lectionem concinunt Canticum B. Virginis *Magnificat* cum *Gloria Patri.* Postea additur deprecatiuncula quam vocant Exapostilarion id est dimissorium. Tum psallunt. *Laudate Dominum omnes Gentes, & quædam Troparia.* Deinde *Gloria in excelsis Deo, Trisagion, Gloria Patri, & hanc Orationem: Sanctissima Trinitas miserere nobis, Domine indulge iniquitatibus nostris, Domine, parce peccatis nostris, sancte Domine protege nos, & sana infirmitates nostras propter gloriam nominis tui. Domine miserere, Domine benedic.* Sequitur *Pater noster,* quo alta voce decantato statim Hebdomadarius ait, *Quoniam tuum est regnum, & virtus, & Gloria Patris, & Filii, & Spiritus sancti nunc & semper, & in secula seculorum Amen.* Et statim recitant Orationem currentis feriæ, vel sancti, & post nonnullas alias deprecationes absolvitur Matutinum.

Primam dicunt immediatè post Matutinum, & idè eo absoluto cantant omnes alta voce *Pater noster: & statim Hebdomadarius dicit, Quoniam tuum est regnum. Mox alternatim ter concinunt Venite adoremus, & prociadamus Christo Regi, & Deo nostro.* Sequuntur Psalmi tres, post quos dicunt ter *Alleluja, Gloria tibi Domine.* Denum post